

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

10

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»

1955

ЗМІСТ

	Стор.
<i>С. Познанський</i> — Спеціальні заходи по фізичному загартовуванню дітей . . .	3

З ДОСВІДУ

<i>М. Івашина</i> — Про деякі питання навчання граматично правильної мови в старшій групі . . .	10
<i>Г. Весельська</i> — Досвід роботи над виправленням помилок у мові дітей . . .	16
<i>М. Купершмід</i> — Про деякі питання збагачення словника дитини в старшій групі дитячого садка . . .	19
<i>П. Кременецька</i> — Гра-драматизація . . .	22
<i>Г. Фігліна</i> — Використання лялькового театру у виховній роботі дитячого садка . . .	25
<i>А. Лісовська</i> — Наш настільний театр . . .	30
<i>В. Кукловська</i> — Музична робота з трілітками . . .	33

СТОРІНКА ДЛЯ ДІТЕЙ

<i>Н. Куфко</i> — Свято Жовтня в старшій групі дитячого садка . . .	36
Пісня про Батьківщину (слова <i>М. Познанської</i> , муз. <i>А. Філіпенка</i>) . . .	38
Святоква (слова <i>Г. Демченко</i> , муз. <i>А. Філіпенка</i>) . . .	39

КОНСУЛЬТАЦІЯ

<i>Н. Вольтовська, Н. Батурина</i> — Виготовлення театральних іграшок . . .	41
---	----

Редакційна колегія:

*Д. О. Дорохова, Н. О. Красіна, Н. Ю. Переверзева,
Є. К. Сухенко, Г. І. Сушан (головний редактор), П. С. Ходченко,
Т. І. Цвеліх, П. Р. Чамата, М. Є. Шевченко.*

Журнал «Дошкольное воспитание»
(на українском языке)

Техредактор *О. О. Чала*

Коректор *Л. К. Соболюк*

Адреса редакції: Київ, Ново-Павлівська, 2. Тел. 6-50-43.

БФ 14390. Зам. К-305. Тираж 15 000. Друк. арк. 3. Обл.-видавн. арк. 4,7.
Формат паперу 70×180¹/₁₆. Підписано до друку 16.IX 1955 р.

Київська обласна друкарня, вул. Леніна, 19.

Спеціальні заходи по фізичному загартовуванню дітей

С. ПОЗНАНСЬКИЙ,

завідуючий кафедрою шкільної гігієни Київського медичного інституту

Додатково до загартовування організму дитини в процесі повсякденного життя¹, наші дитячі садки в осінньо-зимовий період все ширше і ширше здійснюють так звані спеціальні заходи по фізичному загартовуванню дітей проти холоду, передбачаючи їх в розпорядку дня кожної групи. З цією метою в різних організаційно-методичних формах використовуються звичайні фактори природи, зокрема повітря і вода, а також штучні джерела ультрафіолетового випромінювання у вигляді ламп різних типів і конструкцій — кварцеві, еритемні тощо.

Таким чином, спеціальні заходи по фізичному загартовуванню дітей в осінньо-зимовий період року є природним продовженням і поглибленням загартовуючих заходів і процедур, яким діти піддавались в літній сезон². Цим забезпечується додержання основних принципів загартовування організму — систематичність, безперервність і поступовість. Загартовування, здійснюване таким шляхом на протязі всього року, стає звичним для ростучого організму, перетворюється в природну потребу. В цьому не лише оздоровлююче, але й виховне значення спеціальних заходів по загартовуванню дітей. Тому вони можуть і повинні застосовуватись у кожному дитячому садку, в кожній групі з врахуванням вікових особливостей, відповідно до місцевих умов.

¹ Див. «Дошкільне виховання», № 9, 1955.

² Див. «Дошкільне виховання», № 6, 1955.

Повітря в системі спеціальних заходів загартовування проти холоду в осінньо-зимовий період року використовується в таких організаційних формах: ранковий прийом дітей на відкритому повітрі, гімнастика, зокрема ранкова, на відкритому повітрі або при відкритих квартирках чи фрамугах в приміщенні, так звані «повітряні ванни у русі», денний сон на відкритому повітрі.

Загартувально-оздоровче значення щоденного ранкового прийому дітей на відкритому повітрі в осінньо-зимовий період полягає насамперед в тому, що таким шляхом збільшується тривалість перебування дітей на протязі дня на відкритому чистому атмосферному повітрі. Цей загартовуючий захід обов'язковий для всіх дитячих садків на протязі всього осінньо-зимового періоду, за винятком днів, коли в момент прийому дітей надворі великий мороз, іде дощ, дме сильний холодний вітер.

Ранковий прийом на відкритому повітрі вимагає старанної попередньої проробки всім колективом працівників дитячого садка різноманітних організаційних деталей його здійснення. Прийом (збір) прибуваючих дітей проходить на території групового майданчика. Тут вихователька насамперед дізнається про самопочуття дитини, чи не захворів хто-небудь в сім'ї, якщо потрібно, робить зауваження про недоліки в одязі дитини.

Необхідна велика попередня робота з батьками, спрямована зокрема на боротьбу за дисципліну своє-

часної явки дітей у дитячий садок. У деяких дитячих садках ранковий прийом дітей на відкритому повітрі відбувається при участі чергового від батьків. Ранковий збір дітей на відкритому повітрі не виключає, при наявності потреби, огляду тієї чи іншої дитини в приміщенні.

Після збору всієї групи проводиться ранкова гімнастика — для молодшої групи в провітреному приміщенні при відкритому вікні (фрамусі), для середньої і старшої — на відкритому повітрі. Треба звернути особливу увагу на те, щоб ранковий збір і прийом дітей на відкритому повітрі приваблював дітей, викликаючи у них інтерес, позитивні емоції. Це значно полегшить здійснення його і підвищить ефективність.

Деякі автори вважають, що рухи на прохолодному повітрі є кращим, найбільш корисним заходом для зміцнення здоров'я дитини. Поєднання відчуття холоду з м'язовою діяльністю має, на їхній погляд, більш сильну подразливу дію. Очевидно, сприятливий загартовуючий результат, одержаний при поєднанні впливу холодного повітря і м'язових вправ, обумовлений створенням при такому методі загартовування міцних природних умовних рефлексів, які сприяють поліпшенню функціонування умовно-рефлекторного механізму теплорегуляції. Звідси, очевидно, і витікає загартовуюче значення гімнастики на відкритому холодному повітрі.

Треба зауважити, що при проведенні гімнастики на відкритому повітрі необхідно дуже уважно дозувати фізичне навантаження. Спостереження показують, що при надмірно інтенсивній м'язовій діяльності змінюється функціональний стан центральної нервової системи: знижується її збудливість до зовнішнього холодового подразника, реакція організму на нього дещо пригнічується, процес загартовування гальмується. Більше того, при дуже різкому охолодженні організму це може сприяти виникненню простудних захворювань. Досвід Цен-

трального науково-дослідного інституту фізичної культури, підтверджений практикою багатьох дитячих садків, показує, що фізичні вправи взимку на відкритому повітрі, якщо вони проводяться систематично і правильно з боку методики, мають великий загартовуючий і оздоровлюючий ефект, сприятливо впливаючи на весь хід розвитку дітей. Зменшується кількість простудних захворювань, діти краще розвиваються фізично, що виявляється в значному прирості ваги і окружності грудної клітки, зростає активність дітей, підвищується загальний життєвий тонус, інтерес до загартовування, удосконалюються рухи, пристосованість до м'язового навантаження.

Основні гігієнічні вимоги до гімнастики дітей на відкритому повітрі в осінньо-зимовий період стосуються вибору місця для занять, одягу дітей, тривалості занять, їх побудови і методики проведення. Гімнастичні вправи на відкритому повітрі звичайно проводять з середньою і старшою групами, особливо останньою, яка вже пройшла у минулому деякий «курс загартовування», а тому більш підготовлена. Місцем для проведення гімнастичних вправ в більшості випадків обирають фізкультурний або груповий майданчик, обнесений сніговим валом з двох-трьох боків. Майданчик оберігається від будь-якого забруднення, періодично очищається від снігу. Одяг дітей пристосовується до температури надвірного повітря і ступеня загартованості організму. При температурі до мінус десяти градусів звичайно поверх бавовняного плаття одягають лижний костюм, на ноги поверх шерстяних чулок валянки. Для головного убору досить в'язаної шерстяної шапочки, на руки — рукавички. При більш морозній погоді, особливо вітряній, під лижний костюм одягають теплий шерстяний светр або в'язану кофту, іноді й рейтузи, поверх валянок — калоші, головним убором може бути хутряна (шерстяна) шапка-капор із шарфом, який укутує шию.

Ранкова гімнастика, одразу ж

після прийому дітей, триває звичайно 5—10 хвилин.

Залежно від погоди змінюється загальна тривалість гімнастичних занять: в старшій групі при температурі до мінус десяти градусів заняття триває від 8—10 хвилин (початковий період загартовування) до 20—25 хвилин, в середній — відповідно до 15—20 хвилин. При більш морозній і вітряній погоді заняття скорочується до 10 хвилин в середній групі і 15 хвилин — у старшій.

Щодо побудови і методики проведення фізичних вправ на відкритому повітрі в прохолодний час, то тут основні гігієнічні вимоги полягають в уважному дозуванні ступеня м'язового навантаження дітей. У відповідності з цим всі фізичні вправи проводяться в русі, підбираються такі вправи, які охоплюють великі групи м'язів. Основна увага вихователя повинна бути звернена на те, щоб м'язова діяльність була активною на протязі всього періоду перебування дітей на холоді, але щоб вправи, що вимагають відносно більшої рухливості, чергувались із «спокійними» рухами. Таким чином, попереджується перегрівання організму і значна втома його, при яких знижується збудливість по відношенню до холодового подразника і гальмується процес загартовування. Разом з тим, попереджується і надмірне охолодження організму дитини.

Інші гігієнічні вимоги до проведення гімнастики на відкритому (холодному) повітрі мають загальний характер: стежити, щоб діти дихали носом, стежити за їх осанкою, своєчасно звертати увагу на тих, хто починає мерзнути, перегріватись, перевтомлюватись і т. д. Побудова гімнастичних занять на холодному відкритому повітрі відрізняється від звичайних. Замість одного, крива фізіологічного навантаження тут має два піднесення на протязі заняття: перше — на початку, коли необхідно зігріти дітей, і друге — в основній частині заняття.

Систематичні заняття гімнастикою на відкритому повітрі на протязі всього осінньо-зимового періоду, в тому числі і ранкова гімнастика,

бажані для дітей середньої і старшої груп у всіх дитячих садках і особливо там, де немає відповідних приміщень для занять фізичними вправами.

«Повітряні ванни в русі» є, з одного боку, пристосуванням повітряних ванн літнього часу до осінньо-зимових умов, а з другого — своєрідно зміненим видом гімнастичних вправ на відкритому холодному повітрі. Їх загартовуючий результат теж ґрунтується на поєднанні впливу холоду і м'язової діяльності. «Повітряні ванни у русі» проводяться в приміщенні при поступово — через день, два — знижуваній температурі повітря і при поступовому полегшенні одягу дітей під час приймання «курсу ванн». Переваги таких ванн в порівнянні з гімнастикою на відкритому повітрі полягають у тому, що, по-перше, впливові холодового подразника підлягає значно більша поверхня шкіри, по-друге, принцип поступовості може бути здійснений більш планомірно, бо температуру повітря (холодовий подразник) і одяг дітей регулює сам вихователь, по-третє, вихователь значно більш вільний у виборі фізичних вправ, що дозволяє йому в більшій мірі розв'язувати завдання розвитку осанки і рухів у дітей.

Основні гігієнічні вимоги до проведення фізичних вправ при зниженій температурі і полегшенні одягу стосуються до підготовки приміщення, встановлення повітряного режиму і режиму одягу, до тривалості, побудови і методики проведення заняття. «Повітряні ванни у русі» проводяться у великій світлій кімнаті (зал, утеплена тераса тощо) після того, як повітря в ній трохи охолоджене з допомогою відкритих вікон чи фрамуг, а підлога витерта мокрою ганчіркою, щоб не було пилу. Курс «повітряних ванн у русі» звичайно починають з осені при температурі повітря в приміщенні близько 18—17 градусів, знижуючи її на один градус через кожні дві «ванни» в старшій і середній групах і через 5—6 «ванн» в молодшій групі, аж поки не доведуть температуру до 11—12 градусів.

Заняття, в залежності від погоди, проводять при відкритих фрему-гах — повністю або частково. Одяг дітей під час прийому ними «ванн» поступово полегшується. На початку курсу він складається з майки (діти молодшої групи одягають легку блузку з коротенькими рукав-цями), трусиків, носочків і тапочок. Згодом, через 10—12 днів, діти стар-шої групи залишаються лише в тру-сиках і тапочках. Тривалість «ван-ни» залежить від віку і ступеня за-гартованості до холоду — від 5 (на початку курсу в молодшій групі) до 10 хвилин, до 15—20 хвилин (середня і старша група). В перший день зниження температури «ванна» скорочується, в наступні — подов-жується. «Повітряні ванни у русі» звичайно проводять після денного сну, хоч місце їх у розпорядку дня не має особливого гігієнічного зна-чення і залежить від місцевих умов.

Звичайно «повітряні ванни» про-водяться через день. Основна ви-мога до проведення їх полягає в тому, щоб діти були активними на всьому протязі «ванни» — від по-чатку її до кінця. Добираються вправи з участю основних рухів — ходіння, біг, стрибки, метання — часто у вигляді відповідних ігор. Досвід показує, що «повітряні ван-ни у русі», особливо у молодшій групі, дають тим більший резуль-тат, чим краще діти при звичаєні до охолодження і коливань температу-ри повітря шляхом загартовування в процесі повсякденного життя³. Дуже велике значення для всебіч-ного успіху «ванн» мають всі засо-би, які забезпечують бадьорий, емо-ційно насичений тонус дітей, зокре-ма настрої, тон і приклад вихо-вателя.

«Повітряні ванни у русі», природ-но, можуть проводитись лише в тих дитячих садках (будинках), де для цього є необхідні умови, в першу чергу, відповідне приміщення. До-свід багатьох дитячих садків пока-зує, що систематичне проведення «ванн» на протязі всього осінньо-зимового періоду дає дуже хороші

результати: річний приріст ваги дітей майже в півтора рази більший, ніж звичайно, захворювань, особли-во грипом і сезонним гострим ката-ром дихальних шляхів, стає менше в два-три рази, майже у всіх дітей покращується осанка, досягається кращий рівень розвитку рухів, по-ліпшується загальний вигляд дітей і їх поведінка⁴.

У деяких дитячих садках загар-товують дітей в осінньо-зимовий пе-ріод за допомогою ранкових «по-вітряних ванн в спокої»: ді-ти знімають нічні сорочки, зали-шаються на ліжках в одних труси-ках на протязі 4—6 хвилин. Спо-чатку (2—3 хвилини) на спині, по-тім на животі. Під час «курсу» тем-пература повітря знижується посту-пово від 19—18 градусів до 16—15. Кожна «ванна» закінчується при-биранням дитиною своєї постелі. На протязі «ванни» відкриті фре-муги. «Повітряні ванни в спокої» можуть застосовуватись в кожно-му дитячому садку в інтернатній групі, після денного сну — для всіх дітей, а також у дитячих будин-ках.

Денний сон на відкрито-му повітрі на протязі всього року належить до найбільш «дав-ніх» способів загартовування дітей у дитячих закладах для дошкільно-го віку. Загартовуючо-оздоровчий ефект денного сну дітей на відкри-тому повітрі зумовлений рядом моментів. Тут відіграє роль насам-перед сприятливий вплив більш тривалого перебування дитини в ат-мосфері надвірного чистого холод-ного повітря на півтори-дві години на день. Немале значення має «за-спокоення» центральної нервової системи внаслідок відносно швидко наступаючого гальмівного стану ко-ри великих півкуль головного мозку під впливом слабких, одноманітно повторюваних шкірно-температур-них (температура оточуючого по-вітря) і шкірно-механічних (рух оточуючого повітря) подразників. Ці подразники діють на дуже чут-ливі до тактильних подразнень час-

³ Див. «Дошкільне виховання», № 9, 1955.

⁴ Дані дитячого садка № 59, м. Київ. Виховательки М. Геращенко, Є. Магазин-ник, лікар І. Поповська.

У дитячому садку Харківського тракторного заводу

тини обличчя — очі, лоб, рот, які залишаються під час сну не закутаними. Це «заспокоєння» центральної нервової системи виявляється зокрема в більш швидкому засипанні і глибокому сні. За нашими спостереженнями (асистент М. Т. Галенко) у дитячому садку № 59 м. Києва тривалість денного сну збільшується на 15—20 хвилин.

Під впливом сну на відкритому повітрі поліпшуються процеси обміну в організмі дитини, дихання і робота серцево-судинної системи, тренуються механізми теплорегуляції. Недивно, що дитячі садки, де введено сон дітей на відкритому повітрі на протязі всього року, незмінно констатують всебічні хороші результати розвитку дітей. Для прикладу наведемо виписку з матеріалів дитячого садка № 59, працівники якого беруть безпосередню участь в науково-дослідній і науково-педагогічній роботі кафедри шкільної гігієни Київського медінституту. «Діти, що сплять у мішках на відкритих верандах, виглядають дуже добре, у них з'явився рум'янець на обличчі, хороший апетит, вони швидко засинають... Особливо сприятливо впливає «сон на верандах» на дітей «нервових», збудже-

них, вони помітно, на наших очах, заспокоюються, стають більш слухняними...»

Матеріали динаміки фізичного розвитку дітей дитячого садка № 59 показують, що мінімальний приріст ваги з жовтня 1952 року по лютий 1953 року у дітей старшої групи (700 г), які проводили денний сон взимку на відкритих верандах, удвоє вищий, ніж у дітей, які спали в груповій кімнаті (300 г), а максимальний (1 кг 900 г) — майже у три рази більший. Кількість захворювань, зокрема сезонним гострим катаром дихальних шляхів, менша в три-чотири рази. Такі всебічні результати загартовування переконують всіх, в тому числі і «найбільш обережних» батьків, у благодотвірній ролі денного сну на відкритому повітрі в холодний період року.

Коли з настанням осені дитячий садок починає готуватись до прийому «на веранди» нового поповнення дітей, кожна мати просить включити в цю групу і її дитину.

Ми не зупиняємося тут на основних гігієнічних вимогах до організації сну на повітрі зимою: вони викладені у відповідних методич-

них вказівках⁵. Звернемо тільки увагу на необхідність суворого додержання окремих з них. Вікна веранди, тераси або павільйона, за винятком розміщених на підвітряній стороні, повинні бути обов'язково відкриті під час сну у будь-яку погоду. В противному разі сон проводиться не на відкритому повітрі, а в холодному неопалюваному приміщенні. В залежності від погоди (на вікнах веранд, павільйонів є термометри для визначення температури надвірного повітря) регулюється одяг дитини. «Укутують» її знизу (матрац на розкладному ліжку) і зверху (одіяло — байкове, пікейне, шерстяне, ватне) речами, які повинні, як і спальний мішок, зберігатись у теплому приміщенні. Для контролю температури повітря на веранді, у павільйоні треба мати настінний термометр. Хорошим і доступним засобом контролю за правильністю влаштування спального місця дитини, а також ступені тренуваності його теплорегуляторних механізмів, можуть бути виміри температури повітря всередині спального мішка, бажано за допомогою так званого максимального термометра. Досвід показує, що ця температура, як і в дітей, що сплять під одіялом у груповій кімнаті, тримається на рівні 22—24 градусів. В південних областях України, зокрема в Криму, сон на повітрі взимку може здійснюватись і без спеціальних мішків, при наявності двох-трьох одіял і ватного капора.

З викладеного видно наскільки різноманітними є можливості використання повітря в осінньо-зимову пору року в системі так званих спеціальних заходів по загартуванню дітей. Кожен дитячий садок обирає собі той вид заходів, який більш за все відповідає його умовам. При цьому треба твердо додержуватись загального правила: спеціальні заходи по загартуванню дітей повітрям ефективні лише в тому випадку, якщо повітря як загартую-

чий засіб широко використовується на протязі осінньо-зимового періоду у повсякденному житті дітей.

Що стосується води, то використання її в порядку спеціальних заходів по загартуванню в осінньо-зимовий період року майже нічим не відрізняється від літнього періоду. Тут застосовується щоденне обтирання стіп, верхньої частини тіла (до пояса), всього тіла, обмивання і обливання водою, температура якої весь час знижується. Основні гігієнічні вимоги, які треба виконувати при здійсненні водних процедур, викладені в статті «Про деякі питання гігієни загартування дітей» («Дошкільне виховання», № 6, 1955).

Треба підкреслити, що в осінньо-зимовий період загартовуючі заходи повинні проводитись з великою обережністю, старанністю, під неослабним контролем. Тривалість кожної процедури по можливості зводиться до мінімуму, тому її треба проводити швидко, без затримки для дітей, які не можуть довго чекати черги роздягненими. Потрібен більш суворий контроль за температурою повітря в приміщеннях, де діти приймають процедуру, а також за температурою води, поступове зниження якої слід проводити більш уповільненими темпами: у старшій групі через три, а в молодшій — через п'ять-шість днів на один градус, особливо для новачків. Треба стежити за тим, щоб вода старанно витиралась з поверхні шкіри на всіх ділянках тіла (між пальцями тощо) наприкінці кожної процедури.

Нарешті, кілька слів про опромінювання дітей в осінньо-зимовий період ультрафіолетовим промінням за допомогою спеціальних ламп. Значення ультрафіолетового опромінювання для правильного розвитку ростучого організму дитини загальновідоме. Вважають, що воно підносить інтенсивність окисних процесів в організмі, підвищує опір організму до інфекції, запобігає авітамінозу Д, в комплексі з іншими заходами по загартуванню сприяє підвищенню адаптації організму до коливань

⁵ Див. «Організація та проведення денного сну на повітрі в дитячому садку». Методичний лист Відділу дошкільного виховання Міністерства освіти УРСР. Вид. «Радянська школа», 1952.

температури зовнішнього середовища. Є дані, які показують поліпшення фізичного розвитку дітей, збільшення ваги, росту, окружності грудної клітки, життєвої ємкості легень і т. д. Поліпшується склад крові, зменшується можливість захворювань гострим катаром дихальних шляхів, ангіною та ін. Поряд з цим треба вказати на те, що ультрафіолетове проміння за деяких умов має і бактерицидну дію і використовуються для санації (дезинфекції) повітря в приміщеннях. У зв'язку з тим, що довгохвильова частина спектра ультрафіолетового випромінювання сонця і небозводу, тобто саме та, яка позитивно впливає на ростучий організм, взимку дуже послаблена, а інколи і зовсім відсутня, сучасна практика охорони здоров'я застосовує з метою компенсувати її штучні джерела ультрафіолетової радіації — ртутно-кварцові, еритемні, загарні лампи та ін. Вони знаходять застосування не лише в лікувально-профілактичних, але і в дитячих закладах. Останнім часом наша промисловість почала випускати лампи, які використовуються як джерело ультрафіолетової радіації в системі загального штучного освітлення приміщень. Це створить можливість ультрафіолетового освітлення як засобу масового загартовування дітей у звичайних умовах, а не тільки в умовах фотарія. Ультрафіолетове опромінювання дітей проводиться за призначенням і при особистій участі лікаря або під його керівництвом медичною сестрою, яка пройшла спеціальне навчання.

Здійснюючи будь-який вид спеціальних заходів по загартовуванню, треба суворо додержуватись, як і при будь-якому загартовуванні взагалі, основних його принципів: поступовості і індивідуальності. Це, природно, потребує уважного індивідуального підходу до кожної дитини. Хоч до спеціальних заходів по загартовуванню в осінньо-зимовий період, як правило, особливих протипоказань немає, однак є тимчасові протипоказання (після перенесеної хвороби, наявність кашлю, нежить, головний біль і т. д.). Все ж

повноцінний індивідуальний підхід можливий лише при умові старанного попереднього медичного огляду дітей лікарем. Він передбачає також систематичне проведення детального обліку реакцій дитини на кожну процедуру як в процесі її здійснення, так і після закінчення її. Цей облік повинен виходити з даних про поведінку і настрій дитини, її ставлення до процедури — так звана «суб'єктивна реакція», так і з даних «об'єктивної реакції» (блідість, дрож, «гусина шкіра», температура тіла, шкіри тощо) і даних про минуле дитини (так звана анамнестична реакція) — звички дитини, виховання в сім'ї та ін.

Уважний аналіз цих даних вказує на ті конкретні шляхи і засоби, якими слід користуватись в кожному окремому випадку при здійсненні індивідуального підходу. Таким чином, спільна участь лікарського і педагогічного персоналу у всій роботі по організації спеціальних заходів по загартовуванню — необхідна умова її успіху. Це треба і для обліку ефективності заходів, без чого неможливий дальший розвиток і удосконалення справи загартовування дітей взагалі. В процесі великої творчої роботи, яка проводиться нашими дитячими садками, нагромаджується дуже багато найрізноманітніших спостережень, фактів, зауважень, думок. На жаль, узагальнення і пропаганда кращого, передового досвіду здійснюється недостатньо.

Дійову допомогу нашим дитячим закладам повинні подати наукові установи — педагогічні, медичні і фізичної культури. Адже нові шляхи в радянській науці і практиці нерідко відкривають не загальновизнані в науці люди, а прості люди-практики, новатори і ентузіасти, яких є немало і серед працівників дитячих закладів. Від того, як успішно будемо їх виявляти, як активно будемо їм допомагати, учити їх і вчитися у них, багато в чому залежить успіх дальшого розвитку однієї з важливих ланок комуністичного виховання дітей — їх фізичного виховання.